

2/8/17

באב אל וואד/ חיים גורי 1949

פה אני עובר, ניצב ליד האבן.
 כביש אספלט שחור, סלעים ורכסים.
 ערב אט יורד, רוח ים נושבת
 אור כוכב ראשון מעבר בית מחסיר.

באב אל וואד,

לנצח זכור נא את שמותינו,
 שיירות פרצו בדרך אל העיר.
 בצדי הדרך מוטלים מתינו.
 שלד הברזל שותק כמו רעי.

פה רתחו בשמש זפת ועופרת.
 פה עברו לילות באש וסכינים.
 פה שוכנים ביחד עצב ותפארת,
 משוריין חרוך ושם של אלמוני.

ואני הולך, עובר כאן חרש חרש
 ואני זוכר אותם אחד אחד.
 כאן לחמנו יחד על צוקים וטרש
 כאן היינו יחד משפחה אחת.

יום אביב יבוא ורקפות תפרחנה,
 אודם כלנית בהר ובמורד.
 זה אשר ילך בדרך שהלכנו
 אל ישכח אותנו, אותנו באב אל וואד.

באב אל וואד, לנצח זכור נא את שמותינו

<https://www.youtube.com/watch?v=2nddT3NpQqE>

דניאל,

אחת עשרה שנים בלעדיך. אחת עשרה שנים מאז נפרדנו ממך בפעם האחרונה. נצח. שורת הקברים מאחוריך הולכת ומתארכת בהתמדה חסרת רחמים, ולעומתם שורת האבות השכולים הולכת ומידלדלת. אבא של יניב, אבא של יפתח, ועכשיו גם אבא של עומרי. ואני תוהה, דניאל, מי יזכור אותך, כשנפסיק לבוא לפה?

את שירו של חיים גורי, באב אל וואד, אני זוכר מאז הייתי ילד, עומד בטקס יום הזיכרון בבית הספר, מתאמץ לא לפרוץ בצחוק, מבוכה של ילד קטן. כבר אז, כשלא שיערתי שביום מן הימים אעמוד פה מעליך, דניאל, דיברו אלי מילות שיר הזיכרון הנצחי שכתב גורי לפני כמעט 70 שנה.

“ואני הולך, עובר כאן חרש חרש, ואני זוכר אותם אחד אחד”

“באב אל וואד, לנצח זכור נא את שמותינו”

המילים ששם חיים גורי בפיהם של רעיו שנפלו, האם הן מבטאות את בקשתם האחרונה, או שמא את תחינתם של אלו שנשארו עם הזיכרון?

יום אביב יבוא ורקפות תפרחנה, אודם כלנית בהר ובמורד.

זה אשר ילך בדרך שהלכנו, אל ישכח אותנו.

וזה אכן קרה, כאשר גדלתי ויצאתי כנער לטייל בהרי ירושלים. ראיתי את המשוריינים השרופים, ונזכרתי במילותיו של השיר. אבל מה הסיכוי, דניאל, שאלך יום אחד במשעולי מרכבה בהם הלכת גם אתה? קלוש ביותר. הארץ היפה הזו, שבמשעוליה הלכתי לפני שנים, לא מזמינה אותי לחזור אליה.

השנה נחנך היכל הזיכרון הממלכתי לחללי מערכות ישראל בהר הרצל שבירושלים. ביקרנו בו בטקס הזיכרון השנתי לחללי מלחמת לבנון השנייה. ההיכל מרשים ומרגש. במרכזו פעמון פלאי, עשוי לבנים לבנים, דרכו חודר אור השמש ומאיר את קירותיו העשויים גם הם לבנים, ועל כל אחת מהן שמו של החלל ותאריך נפילתו. עליתי לאורכו של קיר הלבנים הספירלי, המסמל את אבני הבניין של ארצנו, עד שמצאתי את הלבנה עם שמו של דניאל, מעליו עומרי ומתחתיו איגור. היום, ביום השנה לנפילתם, נדלק נר זיכרון ליד הלבנה עם שמם, ותמונת דיוקנם וסיפורם מופיעים על מסכים המוצבים בהיכל. המשכתי ועליתי בקיר הספירלי, תוהה היכן הוא מתחיל, ובעיקר, היכן יגמר. בראש הפעמון מצאתי את התשובה לשאלתי הראשונה. על הלבנה הראשונה בקיר נחרט שמו של אהרון הרשור, בחור ישיבה בן 23, שנפל בשנת 1873, לפני 144 שנה, כאשר הגן על ביתו במשכנות שאננים מפני שודדים ערבים, ונורה בעת שרדף אחריהם.

את התשובה לשאלתי השנייה, היכן יסתיים הקיר, לא מצאתי.

דניאל היה בנו הבכור והנכד הראשון במשפחה. הוא משל בכיפה ארבע שנים תמימות, שלטון ללא מיצרים, עד שגיא נולד. למרות שדניאל אהב מאד את גיא, הוא התקשה להתאושש מאובדן ההגמוניה, וקינא בגיא קשות. כדרכם של אחים, הרבו דניאל וגיא לריב, ואף להוציא אותנו מדעתנו בכל הזדמנות. דומה היה, שדניאל, שאהב מאד מעשי קונדס, הפיק הנאה רבה מההקנטות הקטנות של אחיו הצעיר, שמצידו נהנה להגיב בצווחות רמות כל אימת שאחיו הגדול רק התקרב אליו. אבל הדבר שנחרט בזיכרוני, הוא דווקא אותה פעם, לפני כעשרים שנה, כשגרנו במרילנד בעת שהשתלמתי בארצות הברית, ודניאל וגיא היו לפני יומם הראשון בבית הספר היסודי פארמלנד שברוקווייל. דניאל עמד להתחיל את יומו הראשון בכיתה ה', ואילו גיא את כיתה א'. דניאל ידע כבר אנגלית בסיסית מבית הספר, אותה למד בקלות, וגיא סירב ללמוד אפילו מילה אחת. בשיחת ההכרות עם מנהלת בית הספר המיתולוגית, ד"ר ג'אספר, הסבירה המנהלת שהאוטובוס הצהוב יגע אל ביתנו בבוקר, והילדים יעלו עליו בדרכם ליומם הראשון בבית הספר בליווי מבוגר אחראי. ורדה המבועתת ביקשה רשות להצטרף לילדים ביומם הראשון. "אין שום צורך בכך", הסבירה המנהלת הפדגוגית באמריקאית, "כך אנו נוהגים מאז ומתמיד."

בערב שלפני היום הגדול לקחתי את דניאל לשיחה. "אני יודע שזה קשה מאד להתחיל את היום הראשון בבית ספר לא מוכר, בארץ חדשה, עם שפה חדשה, ובלי חברים. אך לגיא קשה יותר. זה היום הראשון שלו בכיתה א', והוא לא יודע אנגלית. תדאג לו."

כשירדו הילדים בסופו של היום הראשון בפארמלנד מהאוטובוס הצהוב ליד ביתנו, התברר שכאשר הגיעו לבית הספר דניאל לקח את גיא בידו ועזר לו למצוא את כיתתו, ובסוף אותו היום חזר לכיתתו ולקח אותו אל האוטובוס הצהוב. "כל הכבוד לך, דניאל, שדאגת לאחריך הקטן," שיבחתי אותו. "מה חשבת," השיב דניאל, שבימים כתיקונם היה קורע את גיא לגזרים מבלי למצמץ, "שאשאר אותו שם לבד?"

נגה נולדה כשדניאל היה בן עשר. היום, מעשה שטן, נגה בת העשרים מבוגרת מדניאל. ואני זוכר איך דניאל ישב על השטיח ליד נגה, ביום שהבאנו אותה מבית החולים, ולא הפסיק ללטף אותה ולשאול שאלות. ואיך אהב להאכיל אותה מבקבוק, לדחוף את עגלת התינוק שלה, להחזיק אותה על הידיים ולשחק איתה. ואיך לא ידע נפשו מדאגה כשבזמן משחק עם בנות הדוד בביתם של סבא וסבתא נחתכה במצחה, ולקחנו אותה לבית החולים כדי להדביק את החתך. "מה יהיה עם נגה? זה יכאב לה? תישאר לה צלקת?"

ונזכרתי שוב בסיפורה של אורלי, אותה כתבה בספר האורחים באתר של דניאל:

את דניאל ראיתי במעברי החציה, לוקח את נגה מבית הספר. בפעם האחרונה ראיתי אותו כאשר עמדתי ברמזור, בצהרים. הוא ונגה המתינו לרמזור המתחלף. הבנתי כי זה דניאל, מפני שזיהיתי את נגה וחייכתי למראהו של הנער הענק, שלצידו עומדת אחות קטנטנה, המתבוננת בו במבט מעריץ, מחויך ומדברת בלי סוף.

לבסוף שלח אליה מבט מחייך, סבלני, נעים, ענה לה דבר מה. היא צחקה וביחד חצו
את הכביש.
תמונה אחת. נצחית.
דניאל.

דניאל, אנחנו אוהבים אותך מאד, מתגעגעים בלי סוף, ולא מפסיקים לחשוב עליך בכל
רגע.

אבא.